

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.7.2.24>

W SPRAWIE USTALENIA DEFINICJI „PROCESOWE ZABEZPIECZENIE UDZIAŁU OSÓB W POSTĘPOWANIU KARNYM”

Andriy Svintsytskiy

kandydat nauk prawnych, dyrektor Ukraińskiego Naukowo-Badawczego Instytutu Techniki Specjalnej i Ekspertyz Sądowych Służby Bezpieczeństwa Ukrainy (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-2562-8852

olesalasuk@gmail.com

Adnotacja. W artykule przeanalizowano opinie naukowców dotyczące pojęcia, istoty i treści procesowego zabezpieczenia udziału osób w postępowaniu karnym. Należy zauważyć, że termin „procesowe zapewnienie udziału osób w postępowaniu karnym” prawie nie jest używany w naukach o postępowaniu karnym, ale powszechnie znane są „środki przymusu postępowania karnego”, „środki zabezpieczenia postępowania karnego”, „środki zapobiegawcze”, „środki przymusu” i inne. Dokonano analizy porównawczej treści tych pojęć.

W ramach zabezpieczenia procesowego w procesie karnym Ukrainy zaproponowano, aby zrozumieć zbadane przez ustawodawstwo procedury angażowania uczestników postępowania karnego do udziału na różnych etapach postępowania karnego, postępowania sądowego i tak dalej, co odbywa się w określonych przez Kodeks Postępowania Karnego Ukrainy formach, i jest przypisane do niektórych uczestników postępowania karnego. Dzięki tej instytucji postępowania karnego zapewnia się realizację podstaw legalności, praworządności i bezpośredniości badania zeznań.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, procesowy przymus karny, zabezpieczenie procesowe osób w postępowaniu karnym, środki zapobiegawcze, środki zabezpieczające postępowanie karne, postępowanie karne-

ON THE ISSUE OF PROVIDING THE DEFINITION «PROCEDURAL PROVISION OF PARTICIPATION OF PERSONS IN CRIMINAL PROCEEDING»

Andriy Svintsytskiy

Candidate of Law, Director of the Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Science of the Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-2562-8852

olesalasuk@gmail.com

Abstract. The article analyzes the views of scholars on the concept, nature and content of procedural support for the participation of persons in criminal proceedings. It is noted that the term «procedural support for the participation of persons in criminal proceeding» is almost never used in criminal procedural science, but widely known «measures of criminal procedural coercion», «measures to ensure criminal proceeding», «precautionary measures», «coercive measures» and so on. A comparative analysis of the content of these concepts.

Under the procedural support in the criminal process of Ukraine it is proposed to understand the procedure defined by the legislation of Ukraine to involve participants in criminal proceedings at various stages of criminal proceedings, trials, etc., carried out in certain forms of the Criminal Procedure Code of Ukraine and entrusted to certain participants in criminal proceeding. With the help of this institution of criminal proceeding, the implementation of the principles of legality, the rule of law and the immediacy of the examination of testimony is ensured.

Key words: criminal proceeding, criminal procedural coercion, procedural support of persons in criminal proceedings, precautionary measures, measures to ensure criminal proceeding, criminal process.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ОСІБ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ»

Андрій Свінцицький

кандидат юридичних наук, директор

Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-2562-8852

olesalasuk@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано думки науковців щодо поняття, сутності та змісту процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні. Зазначено, що термін «процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні» майже не використовується у кримінальній процесуальній науці, натомість широко відомі «заходи кримінального процесуального примусу», «заходи забезпечення кримінального провадження», «запобіжні заходи», «примусові заходи» тощо. Зроблено порівняльний аналіз змісту цих понять.

Під процесуальним забезпеченням у кримінальному процесі України запропоновано розуміти визначену законодавством України процедуру залучення учасників кримінального провадження до участі на різних стадіях кримінального провадження, судового розгляду тощо, що здійснюється у визначених КПК України формах та покладається на певних учасників кримінального провадження. За допомогою цього інституту кримінального провадження забезпечується реалізація засад законності, верховенства права та безпосередності дослідження показань.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінальний процесуальний примус, процесуальне забезпечення осіб у кримінальному провадженні, запобіжні заходи, заходи забезпечення кримінального провадження, кримінальний процес.

Вступ. Використання при обмеженні прав людини судової процедури, яка відповідає вимогам справедливості і заснована на конституційних засадах рівності учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи надання ними доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, забезпечує дію принципу правової визначеності і виключає можливість прийняття непередбачуваних для суб'єкта права на судовий захист рішень та свавільного обмеження його прав. Багатовікова юридична практика та офіційні статистичні дані підтверджують, що саме за допомогою судової процедури вдається найбільш справедливо визначити міру свободи та міру відповідальності суб'єктів правовідносин (Шило, 2014 : 270).

У зв'язку з цим Г.П. Власова справедливо вважає, що порушення правил судового контролю під час застосування заходів забезпечення участі осіб під час кримінального провадження призводить до неможливості використання доказів, отриманих під час здійснення таких дій, із чим ми повністю погоджуємося (Власова, Сафроняк, 2014 : 27–28).

Процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні є нині досить актуальним, адже не завжди органи досудового розслідування мають змогу встановити всі обставини справи через ухилення від виконання процесуальних обов'язків окремих учасників кримінального провадження.

Варто зазначити, що термін «процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні» майже не використовується у кримінальній процесуальній науці, натомість широко відомі «заходи кримінального процесуального примусу», «заходи забезпечення кримінального провадження», «запобіжні заходи», «примусові заходи» тощо. Саме тому вважаємо актуальним питання визначення змісту поняття «процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні» та відмежування його від однорідних дефініцій.

Основна частина. Метою наукової статті є аналіз доктринальних положень і законодавчих джерел щодо процесуального забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, визначення прогалин та формування напрямів їх вирішення. Відповідно до мети, нами поставлені такі завдання:

- 1) проаналізувати думки науковців щодо поняття «процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні», на основі чого здійснити спробу сформулювати авторське визначення цього поняття;
- 2) визначити співвідношення понять «заходи кримінального процесуального примусу» та «процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні»;
- 3) розглянути можливість закріплення у законодавстві поняття «процесуальне забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні».

Матеріал і методи досліджень. Під час написання наукової статті використано: діалектичний метод, що дозволив всебічно і цілісно вивчити і проаналізувати систему поглядів щодо розуміння поняття «процесуальне забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні»; системний метод – для розкриття змісту основних елементів форм процесуального забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні; формально-логічний метод у процесі визначення поняття «процесуальне забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні».

Результати та їх обговорення. Як ми уже зазначали, термін «процесуальне забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні» в науковій літературі не розглядався, тому важливо визначити його поняття, сутність і форми. Зважаючи на КПК України 2012 р., до таких заходів можна віднести заходи забезпечення кримінального провадження, регламентовані розділом II КПК України, адже всі вони спрямовані на забезпечення участі певних осіб у досудовому розслідуванні шляхом обмеження деяких прав: особистих, майнових чи трудових (Кримінальний процесуальний кодекс, 2012).

Проте в науці кримінального процесуального права постає питання щодо віднесення таких заходів, як відсторонення від посади, арешт майна, тимчасовий доступ до речей та документів і тимчасове вилучення майна, до заходів процесуального забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні, адже ці заходи мають іншу мету і, швидше, забезпечують виконання майбутнього покарання (наприклад, відсторонення від посади спрямоване на виконання покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю). Заходи, що обмежують майнові права особи, спрямовані на забезпечення виконання майбутнього покарання у вигляді конфіскації майна (ч. 1 ст. 170 КПК України) (Бондаренко, 2015 : 8).

У разі застосування таких заходів обов'язковою є присутність суб'єкта кримінального процесу (підозрюваного або обвинуваченого) під час досудового розслідування.

Так, відсторонення від посади застосовується, якщо слідчий, прокурор доведе наявність достатніх підстав уважати, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними

засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином (ч. 1 ст. 157 КПК України) (Кримінальний процесуальний кодекс, 2012). У зв'язку з цим можемо погодитися з О.М. Бондаренком у тому, що, виконуючи вищевказані дії, слідчий чи прокурор здійснюють «контроль» за діями підозрюваного чи обвинуваченого, направляючи при цьому в правильне русло їхню поведінку. Тому можна стверджувати про те, що, крім основної мети застосування деяких заходів забезпечення кримінального провадження, їх існування спрямоване на забезпечення їхньої участі на стадії досудового розслідування (Бондаренко, 2015 : 8).

Варто зазначити, що в кримінальному процесуальному законодавстві України відсутнє визначення поняття «заходи забезпечення кримінального провадження», які належать до системи заходів забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні. Проте на доктринальному рівні дано багато дефініцій цього поняття.

На нашу думку, «заходи забезпечення кримінального провадження» є вужчим поняттям, ніж «процесуальне забезпечення участі осіб під час кримінального провадження». Це пов'язано з тим, що в КПК України передбачені й інші заходи, які зобов'язують суб'єктів кримінального процесу брати участь у ньому, – залучення перекладача (за необхідності в кримінальному провадженні перекладу пояснень чи показань), експерта (для проведення окремих видів експертиз) та спеціаліста (для надання безпосередньої технічної допомоги), захисника (при наданні правової допомоги), депутата, судді, цивільного позивача та відповідача (у разі пред'явлення цивільного позову в кримінальному провадженні), адвоката, який надає правову допомогу потерпілому, свідку, особи, яка перебуває за межами України (Бондаренко, 2015 : 9).

З огляду на це зазначимо, що вказані особи повинні бути присутніми під час виконання окремих процесуальних дій: під час проведення експертизи, у разі наявності особи, яка не знає мови, тощо.

До заходів, що забезпечують участь осіб на стадії досудового розслідування, також відносяться: повідомлення учасників кримінального провадження про здійснення певної дії; повідомлення про підозру (глава 22 КПК України); розшук підозрюваного (ст. 281 КПК України); передача під нагляд неповнолітнього, поміщення неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, до приймальника-розподільника (ст. 499 КПК України), передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом; поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку (ст. 508 КПК України), екстрадиційний та тимчасовий арешт (Кримінальний процесуальний кодекс, 2012).

Слід зазначити, що раніше в кримінальному процесуальному законодавстві вживався термін «заходи кримінально-процесуального примусу». Доктринально вони визначались як заходи примусового характеру, які застосовуються компетентними особами та органами за наявності підстав та в порядку, передбачених законом, із метою подолання негативних обставин, які перешкоджають виконанню завдань кримінального судочинства, та забезпечення виконання рішень органів досудового розслідування та суду (Грошевий, 2010 : 367).

Звертаємо увагу на те, що після прийняття КПК України 2012 р. постало питання щодо ототожнення заходів процесуального примусу і заходів забезпечення кримінального провадження. Г.К. Кожевніков стверджує, що ці поняття можна ототожнювати, оскільки аналіз найбільш поширеного серед науковців визначення примусових заходів у кримінальному судочинстві свідчить, що перелічені в ст. 131 КПК України види заходів забезпечення кримінального провадження у разі їх застосування здатні забезпечити виконання завдань кримінального провадження (Кожевніков, 2012 : 68).

Проте класифікація таких заходів говорить про інше. Залежно від сфери застосування заходи кримінального процесуального примусу класифікувались таким чином: у сфері доказування застосовуються слідчі (розшукові) дії, спрямовані на отримання та перевірку доказів; у сфері забезпечення законності процесуальних правозастосовних актів – скасування прийнятого рішення, усунення особи від здійснення провадження тощо; у сфері реагування на протиправну поведінку – притягнення до юридичної відповідальності, привід тощо; у сфері гарантій прав особи – накладення арешту на майно підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які несуть за законом матеріальну відповідальність за його дії, із метою забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, тощо; у сфері превенції – запобіжні заходи, відібрання письмового зобов'язання про явку на виклик особи, яка здійснює досудове розслідування, прокурора або суду тощо (Грошевий, 2010 : 368).

Отже, «заходи кримінального процесуального примусу» є вужчим поняттям, ніж «заходи процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні», адже включають у себе не лише примусові заходи, а й передбачені законодавством зобов'язуючі заходи, спрямовані на забезпечення участі окремих осіб на різних стадіях кримінального провадження.

Заходи процесуального забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні є об'єктом наукових досліджень у зарубіжних країнах. Так, у літературі кримінального процесуального права держав Західної Європи як засоби процесуального примусу, так і інші процесуальні дії, які обмежують права людини, розглядаються як загальний інститут примусових заходів. Тобто термін «примусовий захід» указує на цілі застосування відповідної процесуальної дії. Використання будь-яких заходів примусу в кримінальному процесі завжди означає певне обмеження прав людини. У такому разі увага повинна бути звернена на те, щоби посадові особи органів досудового розслідування, обмежуючи права людини, дотримувалися вимог закону (Villinger, 1993 : 871).

Суть примусу, як зазначає Л.Д. Удалова, полягає в наявності обмеження волевиявлення особи, від якої отримується інформація, та обмеженні в неї права свободи вибору лінії своєї поведінки (Удалова, 2007 : 14).

В.М. Махов і М.О. Пешков визначають примусові заходи як передбачені кримінальним процесуальним законодавством процесуальні засоби примусового характеру, що застосовуються у сфері кримінального судочинства уповноваженими на те посадовими особами і державними органами за наявності підстав і в порядку, передбаченому законом, щодо обвинувачених, підозрюваних та інших осіб для запобігання і припинення їхніх неправомірних дій з метою успішного розслідування і виконання завдань кримінального судочинства (Махов, 1998 : 76).

В.М. Корнуков визначає примусові заходи як передбачені кримінальним процесуальним законодавством процесуальні заходи примусового характеру, що застосовуються в чітко встановленому законом порядку органом досудового розслідування, прокурором і судом відносно обвинуваченого, підозрюваного, потерпілого, свідків і деяких інших осіб для усунення дійсних і можливих перепон, що виникають у процесі розслідування кримінальних правопорушень з метою успішного виконання завдань кримінального судочинства (Корнуков, 1978 : 43).

Е.Д. Коваленко під заходами примусу розуміє вплив, який справляють чітко встановлені процесуальні дії, що мають примусовий характер, незалежно від ставлення особи до виконання обов'язку (Коваленко, 2007 : 13).

У свою чергу З.Ф. Коврига підкреслює, що під кримінальним процесуальним примусом слід розуміти закріплені законодавством заходи запобігання невиконанню учасниками судочинства своїх обов'язків і вчиненню ними неправомірних дій, що перешкоджають здійсненню правосуддя, а також заходи, що забезпечують виконання мети кримінального судочинства (Коврига, 1975 : 78).

На думку А.В. Смірнова та К.Б. Калиновського, заходи процесуального забезпечення участі визначаються такими основними ознаками:

1) наявність вимоги, яка спрямована на виконання певних дій із боку учасника кримінального провадження або такої, що протистоїть вільному волевиявленню особи (примус). Сутність примусу в цьому разі полягає в тому, що він здійснюється проти волі учасників процесу. У зв'язку із цим для відмежування примусового від непримусового елемента використовується критерій у вигляді психічного ставлення суб'єкта до покладених на нього обов'язків. Добровільне виконання обов'язку виключає примус;

2) якщо використовується примус, він повинен бути процесуальний, під яким розуміється різновид державного примусу. Суб'єктом його застосування завжди виступає державний орган або посадова особа, які здійснюють кримінальне провадження, а об'єктом – приватні особи (фізичні або юридичні);

3) заходи забезпечення участі осіб на стадії досудового розслідування відрізняються від інших видів державного примусу, оскільки вони регулюються кримінальним процесуальним законодавством;

4) заходи забезпечення участі осіб на досудовому розслідуванні слід відрізнити від понять кримінальних санкцій та кримінальної відповідальності. Санкція – це нормативне визначення примусу як результату порушення диспозиції норми, а заходи забезпечення участі осіб можуть застосовуватися без порушення диспозиції будь-якої норми права в превентивних цілях. У той же час, не всі санкції реалізуються примусово. Санкції передбачають кримінальну процесуальну відповідальність – вплив на порушника правових норм, пов'язаний із негативною офіційною оцінкою його дій. Така відповідальність також не збігається із заходами процесуального примусу (Смирнов, 2004 : 234).

Оскільки заходи забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні частково носять примусовий характер, необхідно встановити межі їх застосування, іншими словами – критерії допустимості. У цьому аспекті ми повністю погоджуємося з О.М. Бондаренком у тому, що до таких належать:

1) винятковість. Заходи забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні повинні застосовуватися лише тоді, коли іншим законним способом речі та документи неможливо отримати, або якщо без певної особи (експерта, спеціаліста, перекладача) ускладнюється продовження досудового розслідування (Бондаренко, 2015 : 10);

2) мінімізація обмеження прав особи. В.Г. Капустянський зазначає, що якщо обставини, за наявності яких застосовується кримінальний процесуальний примус, передбачаються з більшою чи меншою ймовірністю, то очевидним буде безпідставне і незаконне застосування кримінального процесуального примусу (Капустянський, 1990 : 17). Зазначимо, що в більшій мірі ця ознака стосується підозрюваного чи обвинуваченого. Тому заходи процесуального забезпечення участі осіб на досудовому розслідуванні повинні застосовуватися залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення з мінімальним обмеженням прав людини;

3) наявність вагомих підстав їх застосування.

Для застосування того чи іншого примусового заходу потрібна наявність певної підстави (наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 148 КПК України підставою для застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом є відповідні знання про те, що для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, потрібно обмежити підозрюваного у користуванні певним правом) (Кримінальний процесуальний кодекс, 2012). Примусові заходи можуть застосовуватися до різних суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності – підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, а також інших осіб залежно від обставин кримінального провадження, а також їхньої поведінки на досудовому розслідуванні. Проте в законі стосовно кожного виду примусових заходів чітко визначено коло осіб, щодо яких вони можуть бути застосовані. Це має важливе значення в аспекті захисту прав людини у сфері кримінального судочинства,

недопущення зловживання правом із боку осіб, які здійснюють кримінальне провадження, адже кожний захід процесуального забезпечення участі осіб тією чи іншою мірою обмежує права людини, у тому числі й конституційні, а також може мати негативні наслідки й для інтересів інших фізичних та юридичних осіб (Бондаренко, 2015 : 10).

Правообмежувальний характер цих заходів зумовлює необхідність установлення системи гарантій, які забезпечують їх законне та обґрунтоване застосування. На думку Ю.М. Грошевого, до таких гарантій належать:

- 1) загальна умова застосування заходів примусу – лише після відкриття кримінального провадження;
- 2) нормативність підстав, форм, меж та порядку їх застосування;
- 3) можливість їх застосування лише за рішенням компетентної особи (у нашому разі – за рішенням слідчого судді);
- 4) прокурорський нагляд за дотриманням закону при застосуванні заходів забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні;
- 5) можливість застосування деяких заходів, які обмежують конституційні права людини, і без рішення компетентного органу (при затриманні особи);
- 6) судовий контроль за законністю їх застосування, тобто розгляд судом у ході досудового провадження скарг учасників процесу на дії та рішення органу досудового розслідування;
- 7) юридична відповідальність за незаконне застосування заходів забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні, у тому числі і кримінальна (ст.ст. 371, 372, 373 КК України) (Грошевий, 2010).

Висновки. Під процесуальним забезпеченням у кримінальному процесі України ми розуміємо визначену законодавством України процедуру залучення учасників кримінального провадження до участі на різних стадіях кримінального провадження, судового розгляду тощо, що здійснюється у визначених КПК України формах та покладається на певних учасників кримінального провадження. За допомогою цього інституту кримінального провадження забезпечується реалізація засад законності, верховенства права та безпосередності дослідження показань.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О.М. Процесуальне забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Держ. фіскал. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2015. 17 с.
2. Власова Г.П., Сафроняк Р.В. Допустимість і належність доказів за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 26–32.
3. Грошевий Ю.М. Кримінальний процес : підручник; [за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної]. Х. : Право, 2010. 608 с. URL: <http://library.nulau.edu.ua/REPOZITORIUM/KRIM>.
4. Капустянский В.Г. Убеждение и принуждение в советском уголовном процессе: учеб. пособ. М. : МССШМ МВД СССР, 1990. 53 с.
5. Коваленко Е.Д. Використання оперативної інформації як підстави для застосування заходів процесуального примусу у кримінальному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». К., 2007. 24 с.
6. Коврига З.Ф. Уголовно-процессуальное принуждение. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1975. 175 с.
7. Кожевников Г.К. Заходи забезпечення кримінального провадження. *Вісник Нац. акад. прокуратури України*. 2012. № 3. С. 68–70.
8. Корнуков В.М. Меры процессуального принуждения в уголовном судопроизводстве: учеб. пособ. Саратов: Изд-во Саратов. юрид. ин-та, 1978. 137 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI (станом на 06 лют. 2015 р.) // Офіц. сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print29932-924471646>.
10. Махов В.Н., Пешков М.А. Уголовный процесс США (досудебные стадии) : учеб. пособ. М. : ЗАО Бизнес-шк. «Интел-синтез», 1998. 207 с.
11. Смирнов А.В., К.Б. Калиновский. Уголовный процесс: учеб.[для вузов]. под общ. ред. А. В. Смирнова. СПб.: Питер, 2004. 697 с. (Серия «Учебник для вузов»).
12. Удалова Л.Д. Теоретичні засади отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». К., 2007. 29 с.
13. Шило О.Г. Особливості обґрунтування обрання запобіжних заходів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 25. С. 269–273
14. Villinger M.E. Handbuch der Europäischen Menschenrechtskonvention (EMRK). Zurich, 1993. S. 324–326.

References:

1. Bondarenko O.M. (2015). Protsesualne zabezpechennia uchasti osib u dosudovomu rozsliduvanni [Procedural support for the participation of persons in the pre-trial investigation] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Derzh. fiskal. sluzhba Ukrainy, Nats. un-t derzh. podatk. sluzhby Ukrainy. Irpin, 17 p. [in Ukrainian].
2. Vlasova G.P., Safronyak R.V. (2014). Dopustymist i nalezhnist dokaziv za Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy. [Admissibility and admissibility of evidence under the Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. № 1. S. 26–32 [in Ukrainian].

3. Hroshevyi Yu.M. (2010). Kryminalnyi protses [Criminal proceeding]: pidruchnyk; [za red. Yu.M. Hroshevoho ta O.V. Kaplinoi]. Kh. : Pravo, 608 p. URL: <http://library.nulau.edu.ua/REPOZITORII/KRIM> [in Ukrainian].
4. Kapustianskyi V.H. (1990). Ubezhdzhenye y prynuzhdenye v sovetskom uholovnom protsesse [Persuasion and coercion in soviet criminal procedure]: ucheb. posob. M. : MSSShM MVD SSSR, 1990. 53 p. [in Russian].
5. Kovalenko E.D. (2007). Vykorystannia operatyvnoi informatsii yak pidstavy dlia zastosuvannia zakhodiv protsesualnoho prymusu u kryminalnomu sudochynstvi [The use of operational information as a basis for the application of measures of procedural coercion in criminal proceeding] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 «Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza». K., 24 p. [in Ukrainian].
6. Kovryha Z.F. 1975. Uholovno-protsessualnoe prynuzhdenye [Criminal procedural compulsion]. Voronezh: Yzd-vo Voronezh. un-ta, 175 p. [in Russian].
7. Kozhevnikov H.K. (2012). Zakhody zabezpechennia kryminalnoho provadzhennia [Measures to ensure criminal proceeding]. *Visnyk Nats. akad. prokuratury Ukrainy*. № 3. S. 68–70. [in Ukrainian].
8. Kornukov V.M. (1978). Меры протсесуального прынуждения в уголовном судопроизводстве [Measures of procedural coercion in criminal proceeding]: ucheb. posob. Saratov: Yzd-vo Sarat. yuryd. yn-ta, 1978. 137 p. [in Russian].
9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI // Ofits. sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print29932-924471646> [in Ukrainian].
10. Makhov V.N., Peshkov M.A. (1998). Uholovnyi protsess SShA (dosudebnye stadyi) [US criminal procedure (pre-trial stages)] : ucheb. posob. M. : ZAO Byznes-shk. «Yntel-synteZ», 207 p. [in Russian].
11. Smyrnov A.V., K.B. Kalynovskyi. (2004). Uholovnyi protsess [Criminal process]: ucheb. [dlia vuzov]. Pod obshch. red. A. V. Smyrnova. SPb.: Pyter, 697 p. [in Russian].
12. Udalova L.D. (2007). Teoretychni zasady otrymannia verbalnoi informatsii u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Theoretical principles of obtaining verbal information in the criminal process of Ukraine]: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.09 «Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza». K. 29 p. [in Ukrainian].
13. Shylo O.H. (2014). Osoblyvosti obruntuvannia obrannia zapobizhnykh zakhodiv u kryminalnomu provadzhenni [Features of substantiation of choice of precautionary measures in criminal proceeding]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vyp. 25. S. 269–273 [in Ukrainian].
14. Villinger M.E. (1993). *Handbuch der Europäischen Menschenrechtskonvention (EMRK)*. Zarich, S. 324–326 [in English].